

KULDAJA VARVID

**Eesti kunst muuseumidest
ja erakogudest**

Õpetajate eri 5/5

Nikolai Triik
Dekoratiivne Norra maastik
1908. Eesti Kunstimuseum

Hea õpetaja!

Enne suvepuhkusele minekut avaldasime Õpetajate Lehe vahel neli vahelehte, mis olid mõeldud kunstõpetajatele abimaterjalideks. Vahelehed käsitlesid Mikkeli muuseumis avatud näitust "Kuldaja värvid. Eesti klassikaline maalikunst Enn Kunila kollektsioonist". Väljapanek on osutunud rõõmustavalt populaarseks, seda on külastanud tuhanded inimesed ning sh ka paljud kooliekskursioonid.

Hiljutises Metsaülikoolis ütles Marju Lauristin, et siinne haridussüsteem peab kindlasti kaasas käima senise tekstipõhise kultuuritaju muutumisega audiovisuaalseks ning tehnoloogiapõhiseks - vastasel korral ähvardab meid kultuurikatkestus. Seetõttu rõõmustab meid, et inimesed on omaks võtnud nii Eesti Kunstimuuseumi kui ka tema publiku jaoks uudse tehnoloogilise lahenduse: tahvelarvutitel töötava ja iga teost põhjalikult tutvustav programmi.

Selle numbri veergudel jõuavad Teieni Eesti Kunstimuuseumi haridusetööga seotud asjatundjate – teoreetikute ja praktikute kirjatööd ning pildid, millest on loodetavasti palju kasu Teie tänuväärse töös. Eesti Kunstimuuseum on tegelenud muuseumipedagoogikaga juba üle kahekümne aasta, siin töötavad inimesed oskavad suunata kunsti

vaatamist ja selgitada seda igas vanuses inimestele – väikestest lastest vanuriteni. Meetodid ja vahendid on aastatega täienenud, samuti arusaam kunsti ja muuseumi olulisest rollist mitte ainult kunstioppes, vaid ka kirjanduse, ajaloo- ja miks mitte ka bioloogia-, keemia- või füüsikatundides. Oma kogemusi ja kasulikke näiteid jagavad nad Teiega nii selle lehe veergudel, kui ka iga kord kui te oma õpilastega mõnda kunstimuuseumi tulate või alles oma külaskäiku planeerite.

Kunst on lahutamatu osa meie elust ja ka haridusest ning on oluline, et noored inimesed tutvuksid eesti kunstiga võimalikult vara, et meie kunstivaramu oleks neile eluteel truuks kaaslaseks, andes tuge ja elurõõmu. Loodetavasti aitavad lehes avaldatud materjalid muuta näitusekülastuse sisukaks ja tulevast koolitööd rikastavaks täiendõppeks.

Head uut ja rõõmsat kooliaastat soovivad

kollektsionäär Enn Kunila

Eesti Kunstimuuseumi peadirektor Sirje Helme

Sündmuste kalender Eesti Kunstimuuseum Sügis 2014

15. september

Eesti Kunstimuuseumi infopäev õpetajatele

Eesti Kunstimuuseumi infopäev õpetajatele toimub 15. septembril kell 15.00 Kumu auditooriumis. Tutvustatakse Kumu kunstimuuseumi, Kadrioru kunstimuuseumi, Mikkeli muuseumi, Niguliste muuseumi ja Adamson-Ericu muuseumi haridusprogramme 2014/2015. õppeaastal. Seekord jagatakse haridusprogramme tutvustavaid buklette infoboksidest, kus saab suhelda ka programmide loojatega. Üritust saadab suurel ekraanil olev slaidiprogramm. Osalemine tasuta!

Kumu kunstimuuseum

4. september kell 18.00
Näitust „Merike Estna ja mina kui maal” saatva raamatu esitlus ja performance „Dream Island”
„Dream Island” on kunstnike Merike Estna ja Juste Kostikovaite koostööprojekt. *Performance*’i tegevus toimub suure lõuendi peal, kuhu on oodatud ka publik. Kunstnike loominguga on poeetilises dialoogis briti galerist **Gavin Wade**, näituse üle arutlevad näituse kuraatorid **Kati Ilves** ja **Merike Estna**.

13. september kell 16.00
Elamusõhtu näitusel „Nikolai Triik. Modernismiaja klassikud”
Friedebert Tuglas elas aastaid Euroopas, kus reisis palju ning tema hilisemad meenutused vahendavad mõttepilte nendest rännakutest. Ihalus uute paikade järele on tajutav ka Triigi elus ja loomingus. Suurmehi kõrvutades räägivad moodsa kultuuri kujunemisest ja reisijate maailmakogemustest **Elle-Mari Talivee** ja **Jaan Undusk**. Kumu kohvikus pakutakse veini- ja suupistevalikut.

17. september kell 18.00
Üritus sarjast „Pikad kolmapäevad Kadriorus”
Ühe teose lugu: Marju Mutsu. Ofordis tabatud hetk. Vestlusõhtul vaadeldakse koos kunstiteadlase **Elnara Taidrega** Mutsu loomingut Eesti noorema põlvkonna kunstnike ja uurijate käsitluses.

18. september kell 18.00
Näitusega „Raul Meel. Dialoogid lõpmatuses” kaasnev esimene seminar
Eha Komissarov ja **Andreas Trossek** arutlevad Raul Meele sõprussidemete üle Moskva kontseptualistidega ja analüüsivad kunstniku kokkupuutepunkte Lääne neoavangardi formalistlike eksperimentidega.

24. september kell 18.00
Üritus sarjast „Pikad kolmapäevad Kadriorus”
Kuraatoriekskursioon: Merike Estna ja mina kui maal. See näitus on kui protsess, mis tegeleb maalikunsti piiride avardamisega ja kutsub vaatajat osa saama ruumilisest kogemusest. Näituse kuraator **Kati Ilves** avab kaasaegse maalikunsti tagamaid.

25. september kell 18.00
Näitusega „Raul Meel. Dialoogid lõpmatuses” kaasnev teine seminar
Raivo Kelomees ja **Jaak Kikas** käsitlevad teaduse, tehnika ja kunsti sidusust Meele loomingu põhjal.

27. september kell 16.00
Näituse „Nikolai Triik. Modernismiaja klassikud” finissage
Triigi looming kulgeb läbi 20. sajandi alguses esile kerkinud Eesti kultuuriloo isiksuste lugude, mille ristumine tegi võimalikuks Noor-Eesti fenomeni tekke. Revolutsioonilistest nooreestlastest ja ajastuvaimust räägib **Tiit Hennoste**.

2. oktoober kell 18.00
Näitusega „Raul Meel. Dialoogid lõpmatuses” kaasnev kolmas seminar
Tamara Luuk ja **Margus Tamm** arutlevad konkreetse luule üle: milline on tähenduslik tekst ja kuidas on see visuaalselt kommenteeritud?

Kadrioru kunstimuuseum

30. august kell 13.00–16.00
Publikupäev näitusel „Eveline von Maydell. Mustvalge maailm”
Näituse suurejoonelisel *finissage*’il tutvustavad Eveline von Maydelli elu ja loomingut kunstiteadlased ning kontserdiga esineb pianist professor **Matti Reimann**.

10. september kell 18.00
Üritus sarjast „Pikad kolmapäevad Kadriorus”
Ühe teose lugu: Clara Peetersi natüürmort lastud lindude ja jahikulliga. Pildi tõlgendustest ja selle tähendusest feministliku kunstiajaloo jutustuses räägib kunstiteadlane **Greta Koppel**.

18. september kell 19.00
Kontsert „Valgus kõnnib Kadriorus”
Romantiline kontsert saadab menukat valgusfestivali „Valgus kõnnib Kadriorus” ja võimaldab osalejatel nautida tuled mängu lossi akendelt ja avatud terrassilt. Kontserdile järgneb meeleolukas ringkäik lossis.

4. oktoober kell 12.00–16.00
Publikupäev näitusel „Lux aeterna”
Itaalia kunsti Leedu ja Eesti kollektsioonidest saab näha nii Kadrioru kunstimuuseumis kui Mikkeli muuseumis. Toimuvad kuraatoriekskursioonid ja antiikmütoloogia ainelised programmid lastele.

Mikkeli muuseum

3. september kell 18.00
Üritus sarjast „Pikad kolmapäevad Kadriorus”
Kuraatoriekskursioon: Kuldaja värvid. Eesti klassikaline maalikunst Enn Kunila kollektsioonist. Teostega seotud lugudest ja kirjanduslikest seostest räägib näituse kuraator **Eero Epner**.

7. september kell 14.00–18.00
Näituse „Kuldaja värvid. Eesti klassikaline maalikunst Enn Kunila kollektsioonist” finissage
Näituse viimasel päeval saab kohtuda kollektsionäär **Enn Kunilaga** ja kuulata kuraator **Eero Epneri** ekskursiooni. Tutvustatakse näitusega kaasnevat kataloogi ja laste joonistus- ja juturaamatut.

1. oktoober kell 18.00
Üritus sarjast „Pikad kolmapäevad Kadriorus”
Kuraatoriekskursioon: Uus pilk Mikkeli muuseumi püsiekspositsioonile. Johannes Mikkeli kogu multimeediagiidi tutvustab kunstiteadlane **Greta Koppel**.

Niguliste muuseum:

26. september kell 18.00–20.00
Teadlaste ÖÖ Festival Nigulistes
Loengud: kunstiteose tervislik seisund ja moodsad „ravimeetodid” 1481. aastast pärit Rode altari näitel. Kõik huvilised saavad mikroskoobi abil tutvuda altari sise- ja makrostruktuuriga ning vaadata kõrvalt altari „ravimist”. Töötuba lastele: kas kunstiteosed vajavad ka ravi? Kehastutakse konservatoriks, puhastatakse üks „kunstiteos” ning otsustatakse, kas ja kuidas seda tulevastele põlvkondadele säilitada.

Adamson-Ericu muuseum

10. september kell 16.00
Ringkäik näitusel „Ruhnu eelegiad”
Näitust tutvustab kunstiajaloolane **Kersti Koll**.

16. september kell 17.30
Üritus sarjast „Teistmoodi teisipäev”
Täiskasvanute kunstikursust juhendab **Uno Roosvalt**.

23. september kell 18.00
Teemaõhtu „Sinu, minu ja meie RUHNU”
Külas on spetsialistid, kes avavad näitusel „Ruhnu eelegiad” saare ajaloo ja loodusega seonduvat. Vahepalaks musitseerivad **August Pulsti** õpistu liikmed.

24. september kell 18.00
Kontsert. Värske heli festival Sügisfest
Festivali raames toimub kitarrikontsert koostöös Eesti Muusika- ja Teatriakadeemiaga. Esineb kitarriprofessor **Eros Roselli** (Mantova, Itaalia).

8. oktoober kell 18.00
Vestlusõhtu sarjast „Vaatepunktid”
Kutsume publikut astuma loovasse dialoogi ühe teosega näituselt, et avastada seda erinevatest vaatenurkadest ning jagada oma mõtteid teistega.

Kalevipoeg laiutab Kumu

Jane Meresmaa-Roos
Haridustöö kuraator

Juba teist aastat järjest liiguvad Kumu ringi muistse hiiu kangelasteod ning aeg-ajalt luuakse aatriumisse installatsioonina 12-meetrise Kalevipoja piirjooned. Räägitakse muistendeid ning püütakse ette kujutada Kalevipoja tõelist suurust ja tugevust. Eesti rahvuseeposest inspireeritud haridusprogrammidele andis tegelikult algtoke üks vene kooli õpetaja, kes soovis oma koolitunde rikastada muuseumikülastusega. Kuna Kalevipoja teema on põhikooli II ja III astme kirjanduse ainekava sees, oli Kumu püsiekspositsiooni kuuluvate teoste baasil programmi loomine igati põhjendatud. See on väga hea näide, kuidas kool ja muuseum omavahel koostööd teevad. Täna on Kalevipoja haridusprogrammist osa saanud nii eesti kui vene koolide lapsi, statistiliselt umbes 150 klassigruppi 2600 õpilasega. Osalejate massiivsed numbrid näitavad, et tegu on muuseumitunniga, mis köidab nii kirjanduse- kui kunstiopetajaid. Haridusprogrammis kasutatavad aktiivõppe meetodid panevad lapsi kaasa mõtlema, rääkima ja mängima, selline lähenemisviis on hästi sobinud ka keelekümbelklassidele. Muuseumitundi oleme kohandanud ka intellektipuudega noortele ning programmi sisu ja tegevused varieeruvad vastavalt sihtrühma tasemele.

Kangelane kunstis ja kirjanduses

Kumu varamu saalides on eksponeeritud mitu kunstiteost Eesti muistse kangelase ainetel ning rahvuseepose peategelastega saab tutvuda nii skulptuuri kui maalide taustal. August Weizenberg, Kristjan Raud, Nikolai Triik ja Oskar Kallis on kunstnikud, kelle teosed illustreerivad haridusprogrammis kuuldavaid legendaarseid lugusid ja muistendeid. Tunni alguses tutvutakse rahvuseepose autori Friedrich Reinhold Kreutzwaldi marmorist büstiga. Kirjanikuhärra pilgu all saab õpilastele lihtsalt lahti seletada, mida tähendab eepos. Muuseumitunni keskel proovivad õpilased lahti muukida lauakoorma toomise värsid. See on keeleliselt hasarti tekitav ülesanne, lugeda eestikeelset teksti ning tõlkida seda meie kõnekeelde. Lisaks kõnekeelele räägitakse ka kehakeelest, võrreldakse kivisse raiutud ja lõuendile maalitud Linda meeoleolu. Vaadeldakse põhjakotka seljas sõitva Kalevi jõulisust, Kalevipoja tiritamme kasvatamist ning püütakse jäljendada maailmas seikleva kangelase kehahoiaikut.

Kalevipoja profiil

Põhikooli III astme noortega oleme arutlenud ka utoopilistel teemadel – mis saaks Kalevipojast kui ta tänapäeva ühiskonnas elustuks? Nelja-viieliikmelistele rühmadele antakse kätte erinevad tegutsemisplaaniid, mida üksteisele esitletakse. Pakutud variantidest saavad noored arutleda fantaasiasse küündivate võimaluste üle, nt vabastada Kalevipoeg kaljuseinast ning lasta tal vabalt olla ja tegutseda (*kas ta tekitaks rohkem kahju kui kasu?*), Kalevipoega segamatult uurida ja dokumenteerida (*nt veebikaamera, luua profiil Facebookis*), võtta Kalevipoeg kaitsevähke (*tutvustada talle tänapäeva keelt ja kultuuri, võimaldada korralik haridus*), saata olümpiamängudele Eestit esindama (*pakkuda välja spordiala, korraldada dopinguvastane kampaania*) või panna puuri kõigile vaatamiseks (*raha, turism, turundus*). Väljapakutud tegutsemisplaaniid pakuvad alati nii poolt- kui vastuargumente, kuid oluline on leida grupisisest ühine otsus ning seda oma klassikaaslastele põhjendada.

Sarviku sassiaetud pildid

Kogu haridusprogrammi saadab Kalevipoja kohalugude ja kunstnikega seotud Eestimaa magnetkaart. Kaardile on ära märgitud ka looduslikud paigad, nt Kalevipoja säng ja tool, hobuse kündmisevaod, Kääpa jõkke kukkunud mõök, Kalevipoja haud jt tähtsad paigad. Lihtsustatud kaart täieneb pidevalt magnetitega, mis kujutavad legendide, kunstnike ja teostega seotud miniatuurseid pilte. See kinnistab Kalevipoja muistendite ja kunstnikega seotud kohad ning samas toimib kunsti, kirjanduse ja geograafia sulandumine. Pärast näitusesaali külastust minnakse ateljeesse, kus on õpilastel ülesanne kokku panna seitse Sarviku segamini aetud puslet. Kokkupandud piltidel saab näha Eesti kunstnike Kristjan Raua, Eduard Wiiralti, Leonhard Lapini, Amandus Adamsoni ja Aleksander Prometi teoseid, kelle töid hetkel Kumu püsiekspositsioonis ei ole. Kuna kunstnike nimed viitavad erinevate tehnikate kasutamisele, leiavad lapsed seitsmelt pildilt nii maali, skulptuuri kui graafikat. Iga teos on omavahel seotud erinevate tegelaskujudega, kes on Kalevipoja eeposes tähtsal kohal. Kui Sarviku pahategu on korda seatud, tehakse endale kaitsva jõuga vöökiiri. Selleks kasutatakse Eesti rahvusmustreid, mis annavad kandjale rammu, õnne, rikkust jm. Vanemate klasside õpilased teevad Kristjan Raua „Laulva Kalevipoja” ainetel ühistööna suure installatsiooni, nõõridest koosneva Kalevipoja kontuuri, mida on kõige parem vaadata just Kumu kõrgelt sillalt.

**Näitus “Kuldaja värvid”
avatud Mikkelis muuseumis
veel vaid 7. septembrini!**

**Võimalik tellida tasuta
koolialgusekursioone
näituse kuraatoriga.**

**Kohapeal kasutamiseks
haridusprogramm tahvelarvutitel.**

Küsimus on kõige parem õpetaja

Kunstitunni teema: DIGISILD

Anu Purre

Eesti Kunstimuuseumi ja Kumu kunstimuuseumi kuraator-metoodik

Mida õpilasele teema sissejuhatuseks rääkida:

Lisaks sellele, et õpilased kunstitundides ise kunsti teevad, on väga tähtis osata seda ka vaadata ja teiste loomingust lugu pidada, seda hinnata ja seeläbi paremini mõista.

Teema „Digisild” on üles ehitatud Eesti Kunstimuuseumi digitaalsele arhiivile ja on heaks sillaks kunstiteose reproduktsiooni ja originaali vahel. Muuseumi kogus on hetkeseisuga peaaegu 60 000 kunstiteost. Võtab veel palju aega, et kõik need teosed digiarhiivi sisestada, aga juba praegu on seal väga suur valik, mida kõik inimesed kasutada saavad. Arhiiv asub aadressil <http://digikogu.ekm.ee/>.

Selle teema ja ülesande eesmärgiks ongi tutvuda digiarhiiviga, leida sealt üles endale vajalik teos ja selle juurde kuuluvad andmed. Oluliseks meetodiks teema läbimisel on teosega tutvumine läbi **küsimuste esitamise**.

Loomulikult ei asenda digikogus olevad fotod originaalteoseid, kindlasti peab neid ikka päriselt muuseumis vaatamas käima, kuid samas on see siiski hea sissejuhatus eesti kunsti klassikasse. Eesti kunsti klassikat eksponeerib Kumu kunstimuuseum Tallinnas. Esmatutvumiseks muuseumiga võib kasutada ka Kumu virtuaaltuuri, mille leiab aadressilt www.ekm.ee/kumu. Kuid muuseumis päriselt käies näeb ka teose tehnikat, õigeid värve ja suurust ning teoste asetust ja mõju üksteise suhtes. See kogemus on kindlasti ettevõtmist väärt.

Kuidas saaks vaataja kunstiteose sisust ja mõttest paremini aru? Kõige kohasemaks abiliselt ning õpetajaks on siinkohal kindlasti küsimused. Küsimusi võib esitada nii endale kui teistele. Hea küsimus võib avada kunstiteose täiesti ootamatute nurkade alt. Mõned küsimused on sellised, millele saab vastata ainult ei või jah, mõned võimaldavad kontrollida teadmisi. Need kõik on suletud küsimused – head, ent ei ava teost. Samas pole nad sugugi vähetähtsad, sest teevad vaataja tähelepanelikuks. Teose avamiseks sobivad aga eriti sellised küsimused, mis panevad vaataja mõtlema ja loovad midagi uut, panevad pea tööle. Neid nimetatakse avatud küsimusteks. Aga need ei tohi olla nii keerulised, et neist oleks raske aru saada.

Seejärel võib anda järgmise ülesande:

Ülesanne:

Valida digikogust kaks võimalikult erinevat kunstiteost ja esitada paarilisele nende kohta teoseid avavaid küsimusi, vastates omakorda tema küsimustele. Uurida teoste kohta täiendavat informatsiooni Eesti Kunstimuuseumi digiarhiivist või Kumu virtuaaltuurist ja esitleda teost kogu klassile.

Väljundid/õpitulemused:

Teema läbimise tulemusena õpilane:

1. Tunneb Eesti Kunstimuuseumi digiarhiivi ja Kumu virtuaaltuuri ja oskab neid kasutada.
2. Oskab avada kunstiteoseid küsimuste abil ja neid teistele õpilastele esitleda.

Põhimõisted ja/või võtmesõnad: digiarhiiv, reproduktsioon, originaal, analüüs, suletud küsimus, avatud küsimus

Meetodid:

Individuaalne töö, paaristöö, esitlus.

Materjalid:

<http://digikogu.ekm.ee/> (Eesti kunstimuuseumi digitaalne arhiiv)

http://www.ekm.ee/kumu.php?id=785&p_id=382 (Kumu virtuaaltuur)

Vahendid:

Internetiühendusega arvuti, ekraan, pliiats, paber.

Soovitused õpetajale teema läbimiseks:

Sissejuhatus

Esiõgu tundub ülesanne lihtne, aga tegelikult vajab väga tõsist teose sisse minemist. Õpilaste koostatud küsimused võiks suures plaanis juhtida kolme suunda – **kontseptuaalne vaatamine** (teose idee ja konteksti tabamine, narratiiv jne), **analüütiline vaatamine** (teose osadeks lammutamine, tehnilised lahendused, kompositsioon jms) ja **kriitiline vaatamine** (teosele hinnangu andmine mingist olulisest aspektist või endast lähtuvalt). Kuid kõige tähtsam on see, et teos saaks avatud läbi põnevate ja avatud küsimuste, jääks õpilastele meelde ja nad saaksid sellest elamuse. Vanemate õpilaste puhul saab ülesannet integreerida Eesti ajalooga ja lisada loetellu ka suletud küsimusi, väiksemate küsimused olgu lihtsamad ja jutustavamad.

Tegevuse organiseerimine

Esimene tund võiks kuuluda arhiiviga tutvumisele, kunstiteoste analüüsile, küsimuste ja vastuste moodustamisele ja paaristööle, teine esitlustele.

Küsimuste moodustamiseks ja neile vastamiseks ning töö andmete üles märkimiseks anda õpilastele rahulikult aega. Paaristööle võib jätta tunni lõpust 10–15 minutit. Koduseks tööks sobivad samad paardid, mis kujunesid välja juba tunnis. Kui õpilased valivad liiga sarnaseid töid, siis mõelda, kuidas saaks järgmise tunni esitlust nii läbi viia, et samad teosed ei korduks. Kindlasti on need kordused mõnikord ka seda väärt, sest kõik õpilased näevad teoseid erinevalt. Leida lahendused selle korraldamisel. Määrata kindlasti ka täpne esitluse aeg ühe teose kohta ja õpetada neile, kuidas oma aega nii planeerida, et see mahuks kokkulepitud aja sisse. Vajadusel viia läbi veel üks lisatund või paluda teha töid ka kirjalikult. On suurepärane, kui keegi õpilastest suudab esitleda teost muuseumis selle originaali ees.

Töö käik õpilasele:

1. Valid digikogust välja kaks võimalikult erinevat tööd.
2. Mõelda mõlema töö kohta välja vähemalt kolm kuni kuus küsimust, mida selle kohta kelleltki teiselt küsida võiks ja kirjutada need üles. Neid läheb pärast vaja. Kasutada rohkem avatud kui suletud küsimusi.
3. Vastata oma küsimustele ka ise ja kirjutada vastused üles.
4. Uurida digikogust välja ka valitud tööde pealkirjad, mõõdud ja muu oluline info. Vaadata oma vastused üle ja mõelda, kas need jääksid selles valguses nüüd samaks või võiks neid muuta ja täiendada.
5. Leida endale paariline ja esitada talle oma küsimused. Samal ajal kui paariline vastab, arendada koos vestlust sobivas suunas. Kasutades selleks oma vastuseid. Kuna üks õpilastest teab sellest pildist rohkem kui teine, siis võib jagada väljauritud teadmisi ka paarilisega.
6. Vahetada pooled ja vestelda ka paarilise piltidest.
7. Koduse töö jaoks valida üks läbiarutatud teos ja mõelda, kuidas seda vabas vormis ka ülejäänud klassile tutvustada. Teha seda koos paarilisega. Mõelda läbi ja panna kirja, kes mida räägib.
8. Järgmises tunnis näidata oma valitud teost suurel ekraanil ja tutvustada seda kogu klassile.
9. Uurida välja, kas valitud teos on ka Kumu kunstimuuseumis eksponeeritud. Kui jah, siis minna võimalusel kindlasti ka originaali vaatama.

Pilt 1

Kristjan Raud. Kosjasõit (Rahvaballaadi "Kalmuneid" ainetel). 1928-1929. Tempera, paber

Näidisküsimused:

Mis sellel pildil toimub? (Avatud küsimus)

Kes nad on? (Avatud küsimus)

Kust nad tulevad? (Avatud küsimus)

Mis põhjusel hobune tagajalgadele tõusis? (Avatud küsimus)

Mis võis sellele stseenile eelneeda ja mis võiks järgneda?

(Avatud küsimus)

Milliste vahenditega see pilt on tehtud? (Suletud küsimus)

Pilt 2

Eerik Haamer. Evakueeritavad. 1940. Õli. EKM

Ülesande lahenduse üks võimalik näidis gümnaasiumile (seos ajalooaga):

Piret Sepp

Valisin pildi, mille autor on Eerik Haamer.

I Küsimused:

1. Milline sündmus toimus Eesti ajaloos perioodil, mil see töö on valminud?
2. Mis aastaajal toimub tegevus?
3. Kes võivad need pildil kujutatud inimesed olla?
4. Kuhu on nad teel?
5. Mida need inimesed tunnevad?
6. Milline on teose üldine koloriit?

II Vastused:

1. Teos on valminud 1940. aastal. Aasta varem, 1939. aastal algas Teine maailmasõda, mis kestis 1945. aastani. Molotov-Ribbentropi paktiga ja sinna juurde kuuluva salaprotokolliga haarati sõtta ka Eesti. Suures hirmus võõrvõimu okupatsiooni ees, põgeneti Eestist. Teise maailmasõja lõpuks oli kodumaalt lahkunud u 70–90 000 inimest. Kuna teos on valminud 1940, peaks maali tegevus toimuma mitte hiljem kui 1940. Eesti ajaloost on teada, et 28. septembril 1939 sõlmiti Nõukogude Liidu ja Eesti vahel vastastikuse abistamise pakt. Sellega tuli Eestisse u 25 000 punaväelast, kes asusid elama selleks ehitatud sõjaväebaasidesse Paldiskis, Saaremaal, Hiiumaal. Kohalikud elanikud sunniti neist kohtadest lahkuma.
2. Vaadates tööd lähemalt, võime näha, et puhub tugev tuul (puud või võsa on kaardus) ja taevast on tumehall. Mees kannab pikka kuube ning suurem laps hoiab rätikust kinni, et tuul seda ära ei viiks. Selle põhjal võib oletada, et on kas hilissuvi või sügise algus. Lähtudes teadmistest, et baase hakati rajama septembri lõpus, võib seega arvata, maalil on kujutatud sügisel aset leidvaid sündmusi.
3. Kuna sõjaväebaasid rajati Paldiskisse, Hiiumaale ja Saaremaale, on kunstnik kujutanud ranniku lähedal (osa baase ehitati ranniku lähedale) elavat perekonda. Tuulik üleval paremal, aga ka maastik tervikuna, viitab minu jaoks eelkõige Saaremaale – olen ise sealt pärit ning taoline maastikupilt on tuttav. Ka maali autor Eerik Haamer oli saarlane ja küllap valis ta ainstiku kodusaarelt.
4. Maalil kujutatud perekond sammub raskel sammul oma kodutalust üha kaugemale. Tagaplaanil – üleval paremal nurgas on paari pintsli tõmbega maalitud objektid, mis on justkui tühjaks jäänud majade katused. Nad lähevad sisemaa poole, võib-olla sugulaste juurde, kellelt paluvad peavarju. Võib-olla on nad aga teel sadamasse, et minna paadi peale ja põgeneda kodumaalt.
5. Ema, isa ja vanema lapse näost võib välja lugeda eelkõige nõutust või teadmatust – nad ei tea ega mõista, miks nad peavad oma kodust lahkuma ja mis ootab neid ees. Isa on kurb ja ema meeleheitel. Suurem laps püüab olla vapper, väiksem kardab ning on end surunud vastu ema. „Miks?” küsivad nad endilt.
6. Teose koloriit on pruunikas, rohekas, mis rõhutab hetke raskust. Isa kannab valget särki, mida võiks tõlgendada kui hääletut karjet: „Meil pole süüd.”

III täiendav info digikogust:

Töö pealkiri: Evakueeritavad

Töö mõõdud: Kõrgus 100 cm, laius 78,8 cm

Teose tehnika: Õli

Materjal: Lõuend

Teose valmimise aasta: 1940

Vaata ka Kristi Laanemäe, Anu Lüsi, Jelena Tšekulajeva ja Anu Purre raamatut „Tähelepanu! Valmis olla! Kunst!” (õpilaseraamat lk 102–109, õpetajaraamat lk 48–49). MTÜ Loovalt tulevikku, 2011. Igas koolis on raamatud olemas.

Kumu haridusprogramme toetab AS Vunder

Stiili küsimus

Liis Kibuspuu

Adamson-Ericu muuseumi haridustöö kuraator

Adamson-Eric
Dekoratiivaldrik
1937. Glasuurmaal, portselan
Eesti Kunstimuuseum

Täiendav materjal vaikipvat ajastut käsitlevale gümnaasiumi ajalootunnile.
Millest sõltub stiil? Eesti ühe stiilsema kunstniku, Adamson-Ericu (1902–1968) elu kulges läbi erinevate perioodide ajaloos. Kasvanud üles tsaariaegses kolmekeelses Tartus, nooruspõlve veetnud Eesti Vabariigis ja maailmakodanikuna, küpses eas aga nõukogude võimu all kunsti luues, oli saatus talle kätte mänginud keerulise elutee ja rasked valikud. Paljurännanud ning laia silmaringiga Adamson-Eric tegi otsuseid peamiselt südame järgi. Süda võib vahel ka eksida, aga mitte kunagi valetada.

1937. aastal tegi Adamson-Eric tosinkond samas stiilis taldrikut koostöös Langebrauni tehasega, mis varustas kunstnikku taldrikutoorikute ja innovaatiliste portselanivärvidega. Eesti Vabariigis kehtis sel perioodil Pätsi autoritaarne diktatuur ehk vaikipvat ajastu. Kunstnikele kehtestati kutseõiguse seadus, mille tulemusena jäid registreerimata paljud Lääne-Euroopas õppinud tuntud tegijad. Neilt nõuti diplomeid, mida Pariisi vabaakadeemias õppinud kunstnikel polnud. Nii mõnigi otsustas aga vabatahtlikult olla pigem ühes paadis ilma diplomita meistrite kui diplomeeritud diletantidega. Kutseõigust ei omandanud näiteks sellised tunnustatud kunstnikud nagu Nikolai Triik, Ants Laikmaa, Eduard Viiralt, Adamson-Eric. Viimane pöördus sel perioodil jõuliselt tarbekunsti poole, tulles seal välja täiesti omapärase stiiliga. Sellist teadlikku primitivismi ja uhket „lohakust“ polnud varem siinmail nähtud. Võib ju öelda, et vaikipvat ajastul oli tarbekunst soositud, samuti rahvuslike motiivide otsimine, aga Adamson-Eric on liiga andekas tarbekunstnik, et tema loomingut vaid läbi ajastu tellimuse tõlgendada.

Pigem andis poliitiline piirsituatsioon alati isepäi käinud kunstnikule veelgi enam indu ennast otsida ja tõestada. Selle tunnistuseks on 1937. aasta Pariisi maailmanäitusel tarbekunsti väljapaneku eest saadud kaks audiplomit.

Ajalugu on hea avada läbi inimeste elulugude ja isiklike valikute – nii jäävad ka ajaloolised faktid paremini meelde. Adamson-Ericu stiilne dekoratiivaldrik annab võimaluse arendada vaikipvat ajastut käsitlevas gümnaasiumi ajalootunnis täiendavat vestlust loovisiku vabaduse üle poliitilise surve all.

Mõned võimalikud küsimused ja arutlusteemad:

- Milliseid motiive ja kujundeid leiad taldrikul?
- Püüa leida üks omadussõna, mis iseloomustab teose stiili.
- Kas teose motiivid ja stiil meenutavad sulle midagi kunstiajaloost? Mida?
- Mida peaksid teoses moodsaks ja mida arhailiseks?
- Mida peaksid teoses rahvuslikuks ja mida rahvusvaheliseks?
- Mis võis olla põhjuseks, et vaikipvat ajastul soositi tarbekunsti?
- Miks soositi vaikipvat ajastul rahvuslikke motiive ja stiili?
- Kas Adamson-Ericu dekoratiivaldrik oleks meeldinud vaikipvat ajastu võimumeelsetele poliitikutele? Miks?
- Kas Adamson-Ericu dekoratiivaldrik oleks meeldinud Picassole? Miks?
- Millised erinevad tegurid võivad mõjutada kunstniku stiili?
- Kas vaikipvat ajastul sai kunstnik olla oma loomingus vaba?
- Kas tänapäeval saab kunstnik olla oma loomingus vaba?

Kunst ja ajalugu, kunstiteos ja ajalootund

Tiina-Mall Kreem

Kadrioru kunstimuuseumi kuraator

Ajaloo „pildistamine” ehk pildiline kujutamine on peaaegu sama vana kui ajaloo kirjutamine. Traditsioon sai alguse juba antiikajal ning kuni fotograafia leiutamiseni (1839) olid ajaloo „pildistajateks” kunstnikud. Ja kui fotograafid hakkasidki ajalugu, ajaloolisi isikuid, kohti, olusid ja sündmusi pildistama, siis tegid nad seda kaua kujutavate kunstnike seatud kompositsioonireeglite ja esteetiliste nõudmiste järgi, kangelasile esile tõstes ja nende inimlikke puudusi varjates, vaenlaste vaenu rõhutades jne.

Maailmas leidub suurel hulgal väga erinevaid ajalooilte. Neid võib näha nii avalikes hoonetes, näitustel kui raamatutes ja õpikutes, kõige enam ajalooalsetes. Nende piltide vaatamisel, ajalooalsete illustreerimisel ja ajalootundides kasutamisel ei mõeldaks sageli paraku sellele, et ajalooilt on nagu ajalooromaan: autor ei ole ajaloolane ega teadlane, vaid ajaloo inspiratsiooni ammutanud loominguline inimene, kes töötab oma žanri piirides, tõsielulisi ja väljamõeldud motiive kombineerides, oma isiklikust vaatenurgast lähtuvalt mingeid fakte ja emotsioone rõhutades, teisi varjates, lühidalt – sooviga oma maailmavaadet teistega jagada.

Õnneks on ka Eestis tasapisi levimas arusaam, mille juured on Lääne-Euroopas humanitaarteadustes 1990. aastatel toimunud nn pildilises pöördes ning millele vastavalt on pilte kui visuaalseid allikaid hakatud käsitlema tekstilistega võrdväärselt. Teisisõnu – tasapisi mõistetakse, et pilt ei ole lihtsalt pilt, vaid spetsiifilise informatsiooni kandja ning pilti talletatud informatsiooni tuleb osata/õppida lugema. Heaks abivahendiks siin on SA Archimedese ja Eduko toetusel loodud audiovisuaalne veebipõhine õppematerjal „**Ajalooõpetus ja -pildid**” (autorid: ajaloo-, ühiskonna- ja kunstiajalooõpetaja Liis Reier, kunstiajaloolane Tiina-Mall Kreem ja filmirežissöör Raimo Jõerand): <http://www.eays.edu.ee/aja/index.php/ajalooõpetus/ajalugu/38-eduko-ajalooõpetus>

Eestis 19. sajandil loodud või kogutud maalidel ja gravüüridel põhinev originaalne kümneosaline õppematerjal tutvustab kesk- ja uusaja sündmusi ning nende kunstilisi kujutisi, näiteks sakslaste Liivimaa avastamise legendi, esimesi kohalikke piiskoppe ja ristimisi, kristliku ja paganliku kultuuri kohtumisi ning kokkupõrkeid, Riia linna rajamist ja Kaupot, keskaegset linnakultuuri ja 16. sajandil toimunud reformatsiooni, samuti Napoleoni ja tema vastaseid sõdu. Esmapilgul lihtsalt ilusad pildid paljastavad õppematerjali süüvides oma saladused. Allikakriitika abil tuleb ilmsiks ajalooilte vastuoluline iseloom – kunsti ja ajaloo suhe. Näiteks see, miks ja veel enam, kuidas baltisaksa kunstnik Theodor Albert Sprengel reformatsiooni saabumist Tallinna 1522. aastal kujutas: kuidas ta Tallinna vanade gooti stiilis majade kõrvale alles 17. sajandil barokse tornikiivri saanud Niguliste kiriku paigutas; kuidas linna tänava nii puhtaks pühkis, et sel valgete kingadega käia võis; või mis veel huvitavam – kuidas ta raehärrad Martin Luhteri saadikuid avasüli vastu võtma pani. See kõik on luterlasest kunstniku idealiseeritud ja moonutatud faktidega ettekujutus reformatsiooni rahumeelsest kulgemisest, mitte aga ajalugu ise.

Sama tähtsad kui ajaloomuusa Kleio häälega (Helgi Erilaid) kommenteeritud kunstiteoste 5–7-minutilised animatsioonid-filmiklipid, on õppematerjali 4–7-leheküljelised töölehed. Need, nii iseseisvaks- kui grupitööks, nii kodu- kui klassitööks mõeldud töölehed võimaldavad ajalooilte legona tükikideks võtta ning ajalooalsete faktide abil analüüsida. Filmiklippide ja töölehtede juurde kuuluv pildipank aga pakub võimalust teema arendusega veelgi edasi minna, olgu siis kunstilise või ajaloolise tõe otsingutes, varasemate teadmiste kordamise või uute omandamise eesmärgil.

Theodor Albert Sprengel. Reformatsiooni algus Tallinnas. Eesti Ajaloomuuseum

REFORMATSIOON: ÜLESANDED

1. Martin Luther algatas usupuhanuse Saksamaal 1517. aastal, kui ta avaldas 95 teesi. Aastal 1523 kirjutas Martin Luther kirja, mis algas sõnadega: „Äravalitud ja armastatud Jumala sõpradele, kõikidele kristlastele Riias, Tallinnas ja Tartus Liivimaa, minu armsatele isandatele ja vendadele Kristuses.”
- 1.1. Sprengel on oma maalil kujutanud Lutheri saadikuid kirjaga. Kuidas Lutheri kiri võiks jätkuda? Pane kirja kõige olulisemad põhitoed, mida Luther võis Tallinna raele ja vaimulikele edastada!

2.1. Miks on mungad uue usu vastu?

2.2. Kirjuta jutumullidesse munkade sõnum, mida nad võisid rääkida rahva ja rae veenmiseks!

2.3. Mis sa arvad, miks võeti lõpuks Eesti- ja Liivimaa, eesotsas Tallinna, Tartu ja Riia linnaga, luteri usk siiski omaks?

REFORMATSIOON: ÜLESANDED 3

Töölehe näidis audiovisuaalsest veebipõhisest õppematerjalist „Ajalooõpetus ja -pildid”.

Eelpool viidatud ajaloolised ebakõlad ei tähenda siiski, et ajalugu Sprengeli pildis ei oleks. See on täiesti olemas, aga lihtsalt kodeeritud. Nagu see on ka kodeeritud Mikkel muuseumi näitusega „**Kuldaja värvid**” kaasneva virtuaalnäituse mitmes olustikupildis, näiteks Richard Uutmaa teosel „Võrguparandajad”. Nimelt on pildi keskele maalitud inimesed, kelle rõivad moodustavad koos sini-must-valge kombinatsiooni, milles võib näha kunstniku viidet ja protesti Eestis alanud okupatsioonile. Seda siiski ainult juhul, kui teada, et kunstnik maaliski pildi 1941. aastal.

Richard Uutmaa „Võrguparandajad”. Enn Kunila kollektsioon

Kokkuvõtteks – ajalooilte on olnud ja on väga oluline osa ajalooalsete ja -teadmiste levitamise-loomise keerukast mehhanismist ning ajalooilte vaatamine-kasutamine ajalootundides ja -raamatutes nõuab visuaalset kirjaoskust. Eesti Kunstimuuseum oma näitustegevuse ja haridusprogrammidega püüab selle levikut igati toetada ning jätkata ajalooilte tutvustamist tulevikus.

Kuulsad maastikud

Kristel Soidra

Kadrioru kunstimuuseumi haridustöö kuraator

Näitus „Kuldaja värvid. Eesti klassikaline maalikunst Enn Kunila kolleksioonist” Mikkeli muuseumis on leidnud Õpetajate Lehe veergudel mitmel korral tutvustust: kajastatud on unikaalset multimeediaprogrammi noortele ja täiskasvanutele, kus tahvelarvuteid kohapeal laenutades saab iseseisvalt näitust mitmest vaatenurgast vaagida ja oma teekonna luua. Erakollektsioonis asuvate kunstiteoste loomise tagamaid ja nende vaatamist-mõtestamist suunavad kirjutised on ilmunud eelmistes näitusele pühendatud Õpetajate Lehe lisade erinumbrites. Käesolevas lehes tutvustan aga dünaamilist ja loomingulist programmi noorematele õpilastele, mida saab kergelt ja edukalt kohandada ka vanematele. Muuseumitunni jooksul vaadatakse ühiselt kuut maali, neile lisanduvad häälestusfaasi ajal õpilaste valitud teosed, millega tutvutakse õpilaste endi poolt pakutud vaatenurkadest. Seda programmi on kevade jooksul läbi viidud 26 korral lastele vanuses 5–12 aastat.

Häälestusfaasis jagunevad lapsed neljastesse gruppidesse ja iga rühm valib endale ühe maastikumaali, mille põhjal teadustatakse pildil olevat ilma. Kõik on näinud uudistest ilmateadustamist ja seetõttu ei antagi õpilastele palju juhiseid. Teose valimiseks ja selle üle arutlemiseks grupisisest on aega 7 minutit, mille järel toimuvad ettekanded. Nüüd võib tulla appi õpetaja ja teised kaaslased, kes esitavad suunavaid lisaküsimusi.

Tunnijuhhi abistavad küsimused: (küsimusi esitada rühmas kõikidele inimestele)

Mis riigiga on maalil tegu; mis aastaega on kujutatud; kas tegu on hommiku, keskpäeva, õhtu või ööga; mitu kraadi on seal sooja või külma; kas on pilvine; päiksepaisteline, sajune või tuuline; kust poolt tuul puhub ja mitu meetrit sekundis; mis ilma on homseks oodata? Mis värve kasutaksid maali juures, kui tahaksid kujutada külma ilma; õhtut; hommikut?

Nimetatud lähenemine aitab õpilastel maali uue nurga alt vaadata. Muuseumitunnis on olnud kordi, mil õpilased räägivad näiteks Ants Laikmaa „Vaade Caprilt” teose kohta, et seal on miinus kümme kraadi ja järgmisel päeval läheb veel külmemaks. Eesmärk ei ole kohe öelda, kas anti õige või vale vastus. Häälestusfaasis on oluline see, kuidas õpilane ise teost näeb ja seda tõlgendab. Alati on hea küsida räägitu põhjendust. Taustinformatsiooni teadmata võis jõuda tõesti eelmainitud järelduseni, kuna kasutatud on külmi toone.

Koolitunnis, kus seinal ei ole erinevaid maastikumaale, antakse õpilastele häälestusfaasis loosi teel väljaprintitud pildid erinevatest maastikest, mille põhjal hakkab toimuma ilmateadustamine.

Esimene maal, mida koos tunnijuhiga vaadatakse, on Konrad Mägi „Itaalia maastik”. Teos leitakse üles värvilehviku järgi, mis tagab taaskord erinevate maalide tähelepaneliku vaatamise uue nurga alt. Väga hoolega vaadeldakse lehvikus olevaid värve ja võrreldakse maalidega. Paljudel teostel võib olla sarnaseid toone, aga vaid üks või kaks värviriba võivad selle päris õige vastuse anda. Paari õpilase valitud maali käiakse

vaatamas ja värvilehviku sobivust katsetamas. Lõpuks antakse vihjeid, et õige maal kiiremini üles leida. Mõne aja pärast võib hakata kirjeldama, mida maalil on kujutatud. Alati töötab ka „sooja ja külma” mäng.

Õige maal leitud, küsitakse kas tegemist on kuulsal või vähetuntud kunstniku teosega. Selgitatakse, et maastiku on teinud Konrad Mägi, keda peetakse sageli üheks kõige olulisemaks maalikunstnikuks Eesti kunstiajalooos. Uuritakse, kus antud maastik võib olla maalitud; kas tegemist on pigem Eesti või välismaa maastikuga; mille põhjal seda järeldatakse.

Maalide võrdlemise puhul lastakse välja tuua sarnasused ja erinevused antud teose ja Konrad Mägi „Saaremaa etüüdi vahel”.

Kirjeldatakse, mida pildil täpsemalt on kujutatud ja arutletakse, kas maastik võib ka päriselt selline olla. Tuleb välja, et Konrad Mägil oligi omaladne lähenemine maastike kujutamisele. Maal mõjus sadakond aastat tagasi, kui see tehti, väga erakordsena. Sel ajal oldi harjunud nägema maastikumaale, mis olid maalitud peaaegu nagu foto – ehk siis realistlikult. Konrad Mägi võis kujutada loodusemotiivi maalides mitte niivõrd teda ümbritsenud tegelikkust, kuivõrd enda hingeseisundit. Õpilased pakuvad, mis meeolus võis kunstnik maalides olla. Vaatamise muudab elavamaks teose kehaga tunnetamine. Asutakse ise pintslite rolli ja kujuteldav objekt maalitakse tervet keha kasutades. Seejärel uuritakse, kus kunstnik olema pidi, et sellist vaadet maalida. Mõeldakse, kas ta oli kujutletule lähedal või kaugel, kõrges kohas või madalal. Katsetatakse, kuidas on teost kükitades vaadata; kikivarvul; lähedalt ja kaugelt. Tehakse järeldus, millisel viisil oli maali kõige parem vaadata.

Perspektiivist räägitakse skulptuuri ja majade mõõtmeid vaadates.

Kuidas on võimalik, et maalil olev skulptuur on suurem kui majad? Tehakse katse, kas keegi kaaslastest mahub kahe sõrme vahele ära. Selleks kõnnib üks lastest võimalikult kaugemale. Nüüd on aeg rääkida perspektiivist täpsemalt.

Kinnistavaks ülesandeks on ühe suureformaadilise teose loomine grupis, aga maalida ei ole seejuures vaja. Hea lahendus on kasutada värvipabereid, millest rebitakse välja selliseid värvilisi laike nagu Konrad Mägi teosel. Tuletatakse meelde, mida üldse maastikumaalidel kujutatakse ja silmas peetakse – et vesi ei ole vaid sinine, muru roheline ega puud pruunid. Töö käigus ei unustata ka elementaarseid perspektiivi reegleid.

Programmi „Kuulsad maastikud” eesmärgiks on õpetada lastele kunsti aktiivset vaatamist, värvikoosluste ja pintslikirja vaatlemist, teose kompositsiooni analüüsimist. Julgustatakse kunsti kogemisel kuulama oma sisemisi emotsioone ja jagama arvamusi kaaslastega, looma seoseid kunsti ja tavaelu vahel. Elav ja mänguline tund hubases Mikkeli muuseumis aitab tuua maalikunsti lastele lähemale, teha see omaks, arusaadavaks ja huvitavaks.

Kontakt ja info:
www.ekm.ee

Kadrioru kunstimuuseum
Weizenbergi 37, Tallinn
Tel 606 6400
www.kadriorumuuseum.ee

Mikkeli muuseum
Weizenbergi 28, Tallinn
Tel 606 6400
www.mikkelimuuseum.ee

Adamson-Ericu muuseum
Lühike jalg 3, Tallinn
Tel 644 5838
www.adamson-eric.ee

Kumu kunstimuuseum
Weizenbergi 34 / Valge 1, Tallinn
Tel 602 6074, 5343 9230
www.kumu.ee